

Harm reduction pristup

"Harm reduction se odnosi na mere kojima je cilj smanjivanje štete povezane s upotrebom droga, a koje ne zahtevaju nužno smanjenje konzumacije."

Alex Wodak, 1994, Australija.

Harm reduction pristup (pristup smanjivanja štete) zalaže se za realnu procenu štete koja može nastati za pojedinca i društvo, s obzirom na sve aspekte upotrebe droge. Razumljivo je da ovakav koncept može izgledati kontroverzno u društvu, u kojemu prevladava militaristički pristup rata protiv droge. Zapadna društva su se s harm reductionom počela susretati krajem šezdesetih godina prošloga veka i do danas je već učinjeno mnogo toga na integrisanju tog pristupa u službenu politiku prema drogama većine zapadnih zemalja.

Strah od harm reduction pristupa prevladan je od sredine osamdesetih, kada je strah od AIDS-a naveo i najkonzervativnije vlade da uključe ove programe u svoje politike. Tako su projekti zamene pribora postali zaštitnim znakom širenja harm reductiona po celome svijetu, iako je to samo jedna od inicijativa koje su proizašle iz toga pristupa. Ne treba zaboraviti na još jedan tipičan primer harm reduction inicijative, a to je metadon, kao supstitucija za korisnike heroína.

Šta je harm reduction?

Harm reduction je pristup koji pokušava identifikovati, izmeriti i minimizirati negativne posledice korišćenja droga. Termin rizika ovde se koristi za opisivanje verovatnosti uzimanja droga, što može izazvati učinke koje možemo rangirati kao pozitivne, neutralne ili negativne.

Harm reduction uključuje svrstavanje ciljeva prema prioritetu. To znači da neposredni i ostvarivi ciljevi dobijaju prednost, kada se radi s korisnicima od kojih se realistično ne može očekivati da prestanu s upotrebom droga u skoroj budućnosti, ali se ne sukobljavaju s krajnjim ciljem apstinencije.

Značaj harm reductiona

Pragmatizam

Harm reduction prihvata da je pojava korišćenja legalnih i ilegalnih droga neizbežna. Takođe se prihvata i činjenica da korišćenje droga, iako povezano s rizicima, korisniku donosi i određene koristi (što je neophodno ne bi li se bolje razumela pojava korišćenja droga). Iz društvene perspektive, smanjivanje šteta povezanih s korišćenjem droga moglo bi ponekad biti daleko pragmatičnija opcija od pokušaja da se korišćenje droga potpuno eliminiše.

Humanističke vrednosti

Korisnikova odluka da uzima drogu prihvata se kao činjenica; ne donose se moralni sudovi, osude ili potpore, bez obzira na vrstu droge, način uzimanja itd. Poštuju se dostojanstvo i prava korisnika droge.

Fokusiranje na štetu

Prioritet je smanjiti negativne posledice korišćenja droga za samog korisnika i za druge, umesto fokusiranja na prestanak uzimanja. Uprkos tome, harm reduction ne isključuje, ni ne pretpostavlja dugoročni cilj apstinencije.

Uravnoteženje troškova i koristi

Koristi se određeni proces identifikovanja, merenja i određivanja važnosti problema povezanih s korišćenjem droga i njihovih šteta, radi se analiza troškova i koristi, ne bi li se što tačnije odredili prioriteti. Koncept ove analize širi je od neposrednih interesa korisnika i uključuje interese zajednice i društva. Ovakav racionalan pristup pogodan je za sistematsku evaluaciju i merenje dugoročnih i kratkoročnih efekata, te za poređenje troškova pojedine akcije s nekom drugom akcijom ili nedostatkom bilo kakve intervencije. Ipak, u praksi su ovakve evaluacije složene, a često i nemoguće, zbog velikog broja varijabli i njihova teškog procenjivanja.

Hijerarhija ciljeva

Većina harm reduction pristupa ima hijerarhiju ciljeva, s neposrednim fokusom na proaktivnom aktiviranju na individualnoj, grupnoj ili društvenoj sferi, s ciljem rešavanja njihovih neposrednih gorućih problema.

Neki harm reduction programi

Razmena i dostupnost igala i pribora za injiciranje

Ovo je najpoznatiji i najčešći primer harm reduction programa. Počinje se primenjivati sredinom 1980-tih, kao posledica širenja HIV infekcije putem nečistog pribora za injiciranje droge. Uključuje osiguravanje sterilnog pribora intravenoznim korisnicima, čime se postiže komunikaciju s rizičnom grupom i njenu edukaciju. Ovaj program, uprkos propagandi, nije povezan s povećanjem intravenoznog korišćenja droge, nego je dokazano uspešno smanjio širenje HIV-a, hepatitisa C i B i drugih virusa.

Supstitucijski programi

Kao supstitucijska droga najčešći je metadon kao metoda održavanja zavisnika o opijatima, ali se u nekim državama koristi održavanje kodeinom, heroinom, kokainom itd. Metadon ima prednosti što se može uzimati oralno i ima dugotrajno delovanje. Programi supstitucije metadona različito funkcionišu u različitim zemljama, ali najčešće je dozvoljeno prepisivanje samo oralnih oblika metadona, koje se vrlo strogo kontroliše. Supstitucijski program povezan je s pozitivnim promenama u zdravlju i dužini života među zavisnicima, smanjenim kriminalitetom i suzbijanjem širenja HIV-a.

Edukacija korisnika droga i tzv. outreach rad

Ciljevi ovih programa uključuju identifikovanje i kontaktiranje teško dostupne populacije, poboljšanje dostupnosti programa i usluga, promociju sigurnosti pri korištenju droga i sigurnog seksualnog ponašanja.

Saradnja s pravnim sistemom

Neophodna je podrška pravnog sistema harm reduction programima. Važno je naglasiti i uspešnu saradnju policije s radnicima u sudstvu, zdravstvu, grupama korisnika droga, tzv. **outreach** radnicima, poslovnom zajednicom i političkim telima. U Nemačkoj je, slično kao i u Holandiji, policija aktivno učestvovala u razvoju harm reduction inicijativa..

Područja tolerancije

Ovo je noviji pristup koji se počinje primenjivati u evropskim gradovima, a uključuje osiguravanje nadziranih mesta za injiciranje, na kojima korisnici mogu uzeti drogu na sigurniji način, a ujedno dobiti i medicinsku pomoć i sl. Takođe se omogućuje i kontakt korisnika sa zdravstvenim i socijalnim radnicima. Ovaj program smanjio je kriminalitet i smrtnost povezane s korišćenjem droga, a gradove u kojima se koristi ujedno je učinio sigurnijima za zajednicu.

Programi za smanjivanje štete od alkohola

Najčešće je informisanje o posledicama alkohola ili količinama alkohola u određenim pićima, prevencija vožnje pod utecajem alkohola itd.

Programi za smanjivanje štete od nikotina

Uključuju mnoštvo pristupa, poput kontrole pušenja na javnim mjestima, konzumacije nikotina putem žvakaćih guma, flastera i sl.

Ovo su samo najznačajniji primeri harm reduciom programa povezanih s korišćenjem (legalnih i ilegalnih) droga. Iako ovakvi pristupi imaju mnoštvo prednosti, postoje i neka ograničenja. Najznačajnije je da se harm reduction programi koriste uglavnom u razvijenim zemljama. Međutim, da bi ovaj pristup bio doista delotvoran na globalnom nivou, treba da se koristiti u zemljama u razvoju, i to jednako među bogatima i siromašnima.

izvor: www.spica-info.hr